

ارزش کرامت انسانی

احمد صادقی اردستانی

نسیم لذت بخشی شاخه‌های درختان خرما را نوازش می‌داد. شادی و سرور فوق العاده‌ای در چشم‌ها موج می‌زد و برای کسانی که شادمانی و آرامش خاطر همه وجود آنان را فراگرفته بود، این لذت و شادمانی‌ها، که فضای شهر را هم انباشته بود بیشتر احساس می‌شد و برق امید به احیای ارزش‌های ایمانی و عدالت به یغما رفته، در چشم‌ها بیشتر نمایان بود.

آن روز شنبه، ۱۹ ذی الحجه سال ۳۵ هجرت بود که مردم مدینه و سایر جاها، پس از ۲۵ سال خانه نشینی علی^(ع) که صدها فاجعه دردناک انسانی را در پی آورده بود، هجوم آورده بودند تا با علی^(ع) به خلافت اسلامی بیعت کنند.

بیعت و شادمانی آن و آثار پر برکتی که به دنبال داشت، با هیجان و سرعت زیادی صورت گرفت و تا حدی فراگیر شد، اما چند روز بیشتر نگذشت که افراد خودخواه و فرصت طلب، وقتی از تصمیم علی^(ع) برای خودداری از دادن برخی پست‌ها و سمت‌ها باخبر شدند، با تحرکات مرموز و شیطنت آمیزی بر ضد خلافت، در مقام توطئه و شورش برآمدند، که بعدها نبرد جمل نام گرفت. ولی قبل از آنکه چنین جنگی پدید آید و به کشته شدن ده‌ها مسلمان منجر شود، امام علی^(ع) برای سردمداران پیمان شکن شورش، یعنی عایشه همسر پیامبر^(ص)، طلحه بن عبدالله و زبیر بن عوام، که از یاران پیامبر محسوب می‌شدند بارها پیام فرستاد، قاصدهایی اعزام داشت، خود چندین بار با آنان سخن گفت تا بلکه از جنگ و خون‌ریزی ناروا و کشته شدن مسلمانان پیشگیری کند. اما متأسفانه افراد خودخواهی که به خاطر اهداف شوم دنیایی، به سرنگونی علی^(ع) و فروپاشی خلافت اسلامی آن حضرت می‌اندیشیدند، توجهی نکردند و هم‌چنان سرمست، از نتیجه قتل و خون‌ریزی غافل بودند و به عصیان و سرکشی ادامه می‌دادند.

سرانجام امام علی^(ع) در حالی که شورشیان چند هزار نفری جمل در کنار بصره که مردم آن تفکر عثمانی و ضد علوی داشتند، در برابر آن حضرت و یارانش صف‌های جنگ و هجوم را ترتیب دادند و به هیچ شکلی منصرف نمی‌شدند، ناچار شنبه ۱۰ جمادی الثانی سال ۳۶ هجرت بر آنان یورش برد.^۲

سردمداران و افرادی از آنان از پای درآمدند و با شکست آنان، شورش جمل در حالی که حدود ۵ ماه از بیعت می گذشت به نفع علی (ع) پایان یافت و آن حضرت پس از سه روز کارزار به بصره وارد شد.^۳ با شکست شورشیان که امام علی (ع) درباره آن فرموده: چشم فتنه را در آوردم و کور کردم و کسی جز من توانایی این کار را نداشت.^۴ و بازگشت آرامش نسبی، خلافت تازه شکل گرفته، امام به جای اینکه به مدینه الرسول مرکز وحی و شهر پیامبر (ص) بازگردد، کمتر از یک ماه در بصره ماند و اواخر رجب سال ۳۶ هجرت^۵ روانه کوفه گردید تا از لحاظ استراتژیک عمومی و نیز توانایی بهتر بتواند توطئه ها و تحرکات ماجراجویانه معاویه را مهار کند.

معاویه که از سال ۱۸ هجرت از سوی خلیفه ی دوم اداره شام را عهده دار شده بود در روزگار آشفتگی خلافت عثمان، فلسطین و انطاکیه و سپس حمص را به قلمرو خویش افزوده بود.^۶ با احساس قدرت علاوه بر اینکه از بیعت با علی (ع) خودداری نمود، در مقام توطئه و درگیری علیه آن حضرت نیز برآمد، چنان که وقتی امام یاران خویش را برای نبرد با او آماده می کرد، می فرمود: ما اسلموا ولکن استسلموا...^۷ آنان در واقع مسلمان نشده بودند بلکه (به حسب ظاهر) تسلیم شرایط شده بودند! با یورش به شهرها و آدم کشی و غارت اموال و به هم ریختن نظام زندگی مسلمانان و گسترش حاکمیت ناصالح خویش در مقام مبارزه و شورش در خلافت نوپای امام برآمده بودند و با وجود نامه های مکرر و اعزام قاصدهای مختلف از سوی آن حضرت برای خودداری از شورش و توسعه طلبی ناچوانمردانه، به امام اعلان جنگ داد! امام که باید از جان و مال مردم و کیان اسلام پاسداری کند و آتش شرارت و تجاوزگری را مهار نماید، از کوفه مرکز خلافت تازه تأسیس یافته خویش، پس از بی نتیجه ماندن پاسخ نامه ها و اعزام هیأت ها، با سپاه خویش، روانه جنگ با دشمن مهاجم به ظاهر مسلمان گردید.

امام باید با سپاه خویش از کوفه مقر خلافت، به سرزمین صفین که منطقه ای است نزدیک آقه در ساحل غربی رود فرات، و اکنون در کشور سوریه نزدیک حلب و در جوار ترکیه کنونی قرار گرفته^۸، فرسنگ ها را طی کند.

آن حضرت با سپاه خویش برای رفتن به شام^۹ به هنگام عبور به شهر انبار که آن روز از سرزمین ایران محسوب می گردید و اکنون به عنوان یک استان عراق در جوار بغداد قرار دارد وارد شد. وقتی امام به نزدیک انبار رسید، مردم آنجا، کدخدایان و کشاورزان، که از عبور آن حضرت باخبر شده بودند، بسیار خرسند و خوشحال گردیدند، به استقبال آمدند و خوش آمد گفتند و آنگاه که مرکب امام حرکت می کرد، آنان از مرکب های خود پیاده شده، نخست در برابر آن حضرت زانو زدند و سپس

از جلو مرکب علی^(ع) به دویدن باهیجانی پرداختند! اما آن حضرت که اینگونه دویدن و رسم های هیجانی لذت آمیز را ناپسند می دانست، بزرگان آنان را نزد خویش خواست و فرمود: این مرکب ها (که هدیه آورده بودند) و تشریفات برای چیست؟ این رفتارهای سبک و ذلیلانه چه اساس و معنایی دارد؟!

آنان گفتند: این روش و رسم ماست، که به منظور احترام نسبت به امیران و افراد با شخصیت خود معمول می داریم! آن حضرت فرمود: به خدا سوگند، فرمانروایان شما از این کار سودی نمی برند و شما را در دنیا، خود را به رنج و مشقت انداخته و در آخرت نیز خود را به بدبختی گرفتار می سازید. چه بسیار زیان دارد رنجی که در پی آن کیفر باشد و چه بسیار سود دارد، آسودگی و آسایشی که همراه آن ایمنی از آتش دوزخ باشد.^{۱۰}

آری امام علی^(ع) که یک روز دیده بود، سلمان فارسی به پای رسول خدا افتاد و آن را بوسه زد و پیامبر^(ص) سلمان را از این عمل منع نمود و آن را رسم عجم نسبت به پادشاهان خویش قلمداد کرد و خود را بنده ای از بندگان خدا نامید^{۱۱}، اکنون خود اینگونه رسم های ذلیلانه و خطرناک را، با برخورد دلسوزانه و محبت آمیز، اتلاف وقت، پوچ گرایی، فریبکاری، زیان بار، زبون پروری، احساساتی خشک، غیر منطقی، و بالاخره مغایر با عزت و کرامت انسانی بندگان خدا می شمارد و آنان را از این رسم و عمل باز می دارد، تا در پرتو عقلانیت و آرمان گرایی، حقایق و عملکردهای اصیل بندگی حق و خدا محوری، بر اساس بینش و بصیرت پویانده شکوفا گردد و در سایه کرامت انسانی، همه عناصر انسانی به قله رفیع معنویت و فرهنگ درخشان اسلامی اوج گیرد و سایه های شوم فقر و عقب ماندگی ها، از همه زوایای زندگی دامن برچینند.

۱. شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۷، ص ۳۶ و بحار الانوار، ج

۳۲، ص ۱۶

۲. مناقب این شهر آشوب، ج ۲، ص ۳۳۹، بحار الانوار، ج ۳۲، ص ۱۷۲

۳. علی و فرزندان، دکتر طه حسین، ترجمه احمد آرام، صص ۵۱ و ۵۴

۴. نهج البلاغه دکتر صبحی صالح، ص ۱۳۷، خ ۹۳

۵. الفتنة الكبرى، ص ۱۲۶، خوار ماه سپاه، ص ۸۳

۶. همان

۷. نهج البلاغه دکتر صبحی صالح، ص ۳۷۴، نامه ۱۶

۸. امام حسین^(ع) و عاشوراییان، ص ۱۱۴

۹. استاد شهید مرتضی مطهری به جای حرکت به سوی شام که در منابع آمده و صحیح است واژه کوفه را آورده است. داستان راستان، ج

۱، ص ۱۹، ج ۱، ۱۳۴۲ ه. ش، شرکت سهامی انتشار

۱۰. نهج البلاغه دکتر صبحی صالح، ص ۴۷۵، حکمت ۳۷، نهج

البلاغه فیض الاسلام، ص ۱۱۰۴، حکمت ۳۶، شرح نهج البلاغه ابن

ابی الحدید، ج ۳، ص ۲۰۳، بحار الانوار، ج ۳۲، ص ۴۲۴، ج ۴۱،

ص ۵۵، ج ۷۲، ص ۳۵۶، ج ۷۳، ص ۶۳

۱۱. بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۶۳

